

MODERNISME (ART NOUVEAU)

Art Nouveau

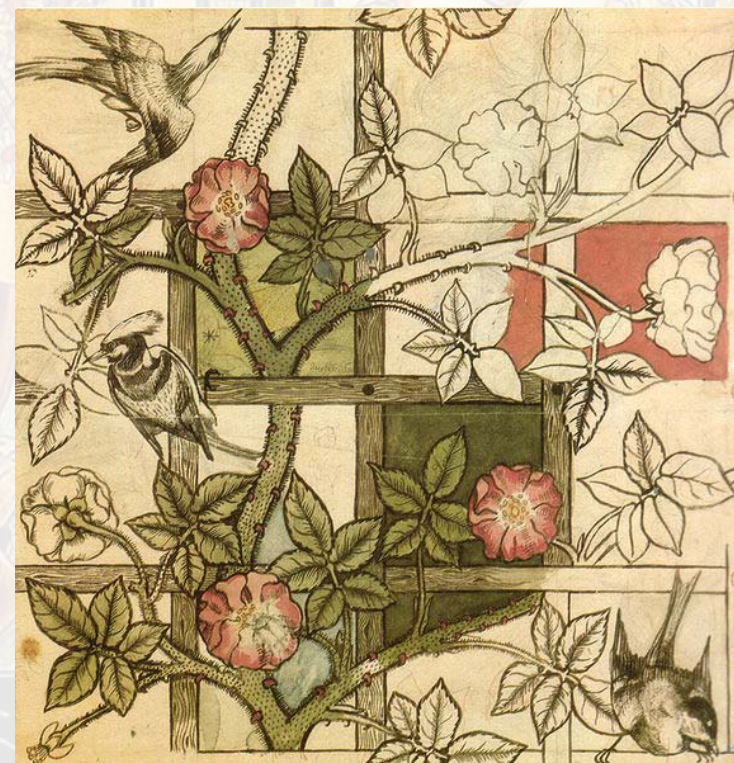
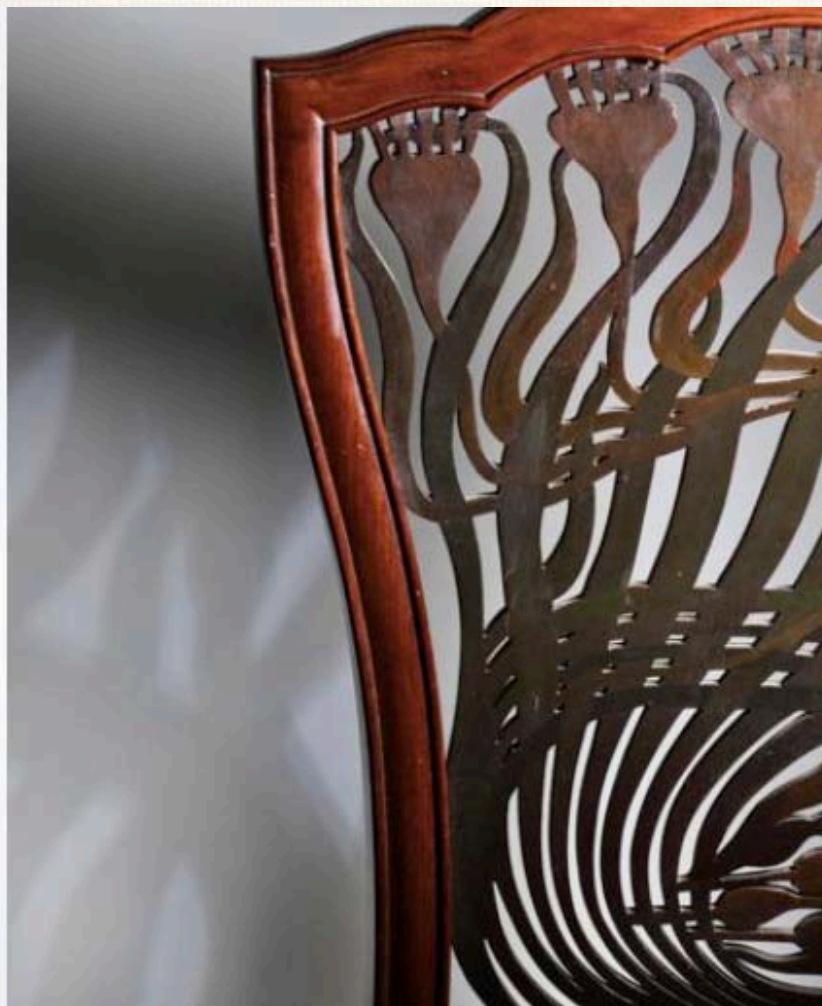
- Mezinárodní umělecký styl, výrazný zejména v architektuře a užitém umění. Největší popularity dosáhl na přelomu 19. a 20. stol., celkově ovlivňoval zejména evropskou uměleckou scénu přibližně v letech 1888-1914.
- **Art Nouveau** je globální označení celé skupiny různých, avšak navzájem podobných „národních“ stylů. Ty mají stejné základní rysy, ale v různých národních prostředích se odlišují, což reflektují i různé názvy:
 - Anglie: *Art Nouveau* x Francie: *Modern Style*
 - Rakousko: *Secessionsstil (Wiener Secession)*
 - Německo: *Jugendstil*
 - Dánsko (a další severské státy): *Jugendstil*
 - Itálie: *Stile floreale (Liberty; art nova)*
 - Maďarsko: *Szecesszió*
 - **Česko: Secese**
 - Slovensko: *Secesia*
 - Polsko: *Secesja*
 - Rusko: *Модерн*
 - **Katalánsko: Modernisme**

Art Nouveau

- **Hlavní charakteristiky *Art Nouveau*:** reakce na předchozí „akademické“ styly → uvolněnost; křivky, dekorativnost, rostlinné a další vesměs přírodní ornamenty, prostornost, průhlednost, nové zpracování prostoru, nové materiály (architektura – železo, ocel, beton, sklo; grafika – rychlost a dostupnost tisku).
- Jde o tzv. totální či souhrnný styl, projevuje se ve všech či v drtivé většině umění (architektura, hudba, poezie, literatura, sochařství, malířství, dekorace, užité umění,...). Velmi výrazně se *art nouveau* prosadil především v oblasti užitého umění, aplikace umění na předměty každodenní potřeby (šperky, nábytek, osvětlení, keramika, textilní látky, kuchyňský servis apod.) → **životní styl**.
- Po celé Evropě se tento styl projevuje především v letech 1890-1910, i když v některých částech kontinentu začíná dříve (Katalánsko, po 1880). Z módy vychází ještě před I. světovou válkou (1914) a po ní, kdy se prosazují racionálnější a levnější umělecké styly (art deco, moderna, funkcionalismus).

Původ a vznik Art Nouveau

- Počátky *art nouveau* můžeme hledat u anglického výtvarníka **Williama Morris** (1834-1896), jenž se zabýval zejména vzory a novými metodami výroby a zpracování textilu → později v tom pokračovalo i hnutí *Arts and Crafts* (tvořeno jeho žáky, okolo 1880-1900) → návrat k ručním pracím, kvalitní a originální design, ovšem v praxi komplikované – příliš drahé.
- Dalšími „předchůdci“ a inspirátory nového stylu byli **prerafaelité** (skupina anglických malířů, inspirace v renesanci a středověku, před stylem italského malíře Raffaela; představitelé: Dante Gabriel Rossetti, William Holman Hunt). Značný vliv mělo i dílo anglického architekta a návrháře **Arthura Mackmurda** (1851-1942), jenž silně ovlivnil i skupinu *Arts and Crafts*.
- Ve Francii patřili mezi největší inspirátory architekt a historik umění **Eugène Viollet-le-Duc** (1814-1879), který se zabýval především středověkými stavebními památkami a jeho teoretické úvahy později ovlivnily celou generaci modernistických architektů (Gaudí, Horta).

Nahoře: Designová židle
(Arthur Mackmurdo, 1883)

Napravo: Rostlinné motivy
(William Morris, 1862 a 1883)

Původ a vznik Art Nouveau

- Důležitým prvkem přispěla i trojice francouzských malířů **Maurice Denis, Pierre Bonnard** a **Édouard Vuillard** s názorem, že malířské dílo musí být především dekorativním prvkem.
- Významnou inspiraci poskytl *art nouveau* i tzv. **japonismus** (přijímání japonských vlivů do evropské kultury, zejména od pařížské světové výstavy v roce 1867). Zejména technika japonského dřevotisku, jeho barevnost a přírodní motivy v něm se vyskytující ovlivnila řadu modernistických architektů i návrhářů. Mezi nejpopulárnější japonské umělce v tomto oboru patřil Kacušika Hokusai (1760-1849), jehož dílo je historickým předchůdcem dnešního kresleného stylu manga. Všeobecně vzato se i zde uplatnil dávno romantický přístup v hledání exotična, exotických motivů apod.
- Ještě jednou zdůrazněme i důležitost nových technologií v oblasti tiskařství a nakladatelské činnosti → mnohem rychlejší a globálnější rozšíření jednotlivých uměleckých přístupů, vznik uměleckých časopisů apod.

Velká vlna u pobřeží Kanagawy
(Kacušika Hokusai, okolo 1830)

富嶽三十六景 神奈川沖
浪裏

丁舟の苦勞一筆

Vrcholné roky Art Nouveau

- Klíčovou roli při popularizaci stylu sehrál francouzsko-německý obchodník s uměním **Siegfried Bing** (1838-1905). V letech 1888-1891 vydával v Paříži umělecký časopis *Le Japon artistique*, díky němuž dokázal nejen v Evropě prosadit mnoho japonské inspirace. Později uspořádal výstavu několika francouzských malířů, kteří se zabývali šíře i dekorativními prvky.
- Jeho hlavním přínosem ale bylo otevření zvláštní umělecké galerie, která se věnovala výhradně *art nouveau*: **Maison de l'Art Nouveau**. Stalo se tak v Paříži roku 1895. Galerie vystavovala nábytek, obrazy a další dekorativní předměty význačných modernistických autorů z Francie či Belgie. Ve francouzštině se později uchytilo označení *art nouveau* právě díky slávě této galerie.
- V té době také ve Francii a Belgii vznikala první architektonická díla ve zmiňovaném stylu, i když z celosvětového pohledu už nešlo o nic převratného, neboť katalánští architekti v té době již svá díla směřovali podobným směrem.

Vrcholné roky Art Nouveau

- **Světová výstava v Paříži (1900):** vrchol popularity nového stylu. Výstava se konala od dubna do listopadu 1900, navštívilo ji přes 50 milionů lidí z celého světa. Tato výstava byla silně poznamenána tímto novým stylem – nejen v ohledu vystavovaných předmětů apod., nýbrž i z hlediska architektury (vstupní brána do areálu, několik pavilonů, stavby jako Gare de Lyon, vznik pařížského metra,...).

Francie

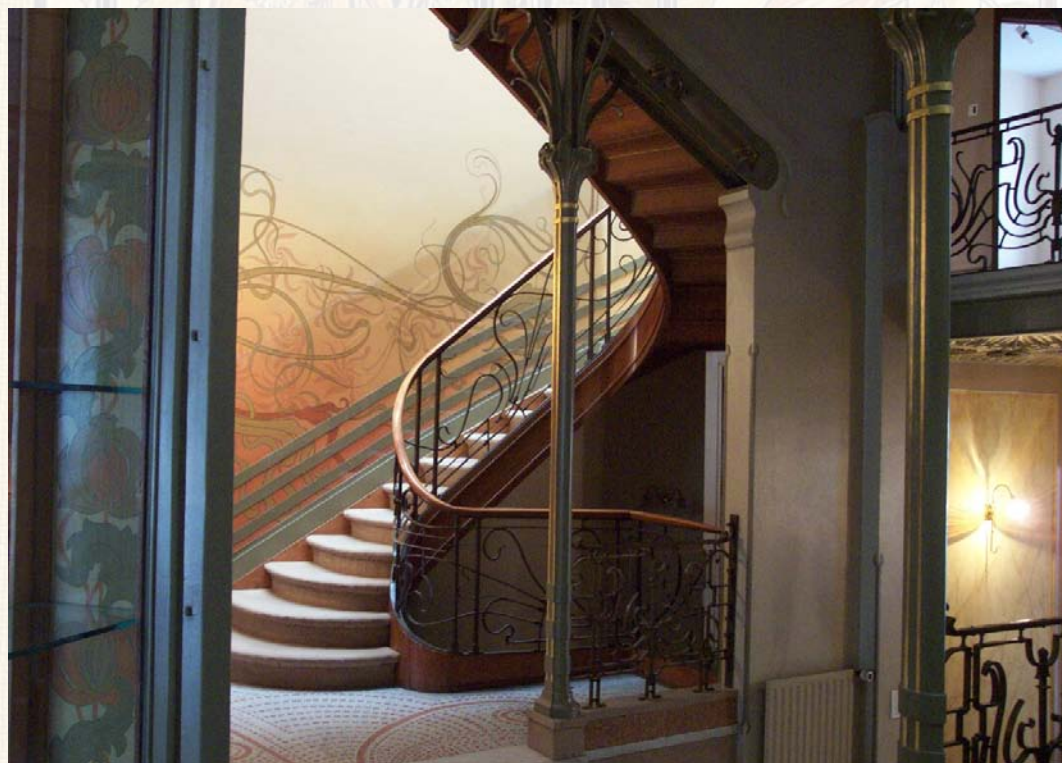
- Z hlediska uměleckého se Paříž zvláště po Světové výstavě 1900 stala skutečným kulturním centrem Evropy. Do města se sjížděli umělci ze všech koutů, z hlediska *art nouveau* Francouzi vynikali především v oblasti malířství a dekorace. Mezi nejvýznamnější architektonické počiny z období francouzské secese patří **Lavirottův dům** a **restaurace Le Train Bleu** v Paříži či **Vila Majorelle** v Nancy. Vycházelo též mnoho prestižních časopisů. Ve Francii nicméně tento styl vyšel rychle z módy, okolo roku 1905 už byl považován za zastaralý.

Vlevo: Lavirottův dům
(Jules Lavirotte, 1901)
Vpravo: Le Train Bleu
(Marius Toudoire, 1901)

Belgie

- Důležitým centrem nového stylu byla Belgie, především zásluhou svých architektů (**Victor Horta, Hector Guimard, Henry van de Velde**). [Prvně jmenovaný](#) (1861-1947) proslul zejména čtyřmi významnými stavbami v centru Bruselu (všechny dnes patří mezi památky UNESCO: Hôtel Tassel (1894) a Hôtel Solvay (1900), Hôtel van Eetvelde (1898) a Hortův ateliér (1898)). Hector Guimard (1867-1942) proslul zejména návrhem vstupů do pařížského metra, Henry van de Velde (1863-1957) byl zase znám jako designér nábytku.

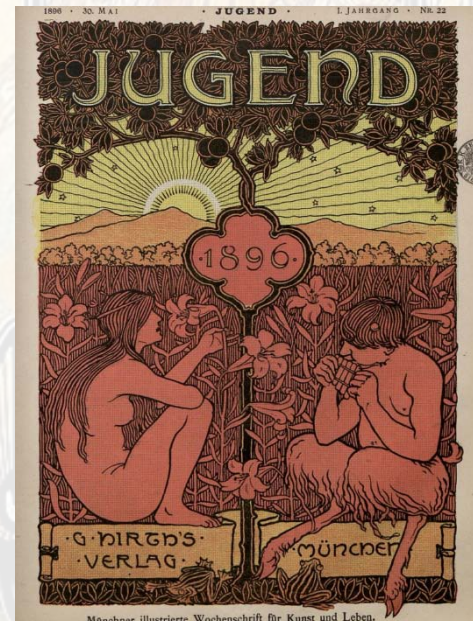
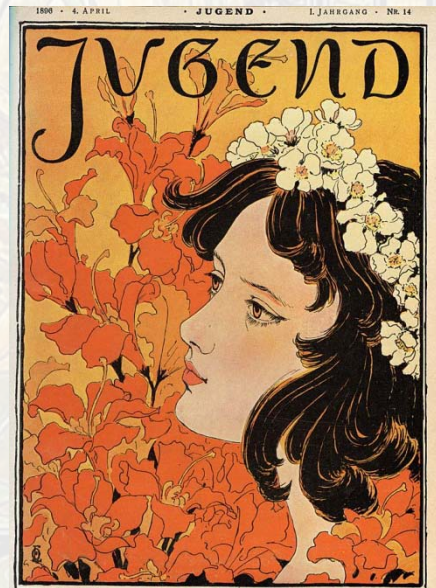
Vlevo: Vstupy do pařížského metra (Hector Guimard, 1900) Vpravo: Interiér hotelu Tassel (Victor Horta, 1894)

Velká Británie

- Velká Británie je místem, odkud se do Evropy začaly šířit první projevy *art nouveau*, silnou britskou specializací vzhledem k již zmiňovanému hnutí Arts and Crafts byla především práce s grafikou. Kromě již zmiňovaného Mackmurda patřili mezi nejdůležitější postavy také **Aubrey Beardsley**, **Walter Crane** (ilustrace) a **Charles Ashbee** (návrhy šperků).
- **The Liberty Store**: prestižní obchod, jenž nabízel designový textil a šperky, jeho hlavním návrhářem byl po dobu *art nouveau* Archibald Knox; obchod se proslavil i v zahraničí, pro Italy se stal takovým synonymem onoho nového stylu, že ho pojmenovali právě po tomto obchodu.
- Britským centrem architektury a designového nábytku ve stylu *art nouveau* bylo skotské město **Glasgow**. Nejvýznamnějšími představiteli tzv. glasgowské školy byli manželé Charles Rennie Mackintosh (architekt a designér) a Margaret Macdonald Mackintosh (designérka).

Německo

- Německý Jugendstil vděčí za svůj název populárnímu uměleckému časopisu **Die Jugend**, který od roku 1896 v Mnichově vydával německý spisovatel a novinář Georg Hirth (1841-1916).
- Velký vliv na popularizaci stylu měly ještě další dva časopisy – *Pan* a *Simplicissimus*. Jedním z nejznámějších umělců spojených s Jugendstilem byl malíř a grafický umělec **Otto Eckmann** (1865-1902), jehož oblíbeným motivem byla labuť, která se později stala i jakýmsi symbolem německé verze *art nouveau*.

Zleva doprava:
Titulní strany časopisu Die Jugend
(1895); Tapiserie „Pět labutí“
(Otto Eckmann, 1897)

Rakousko-Uhersko

- Bezpochyby známý pojem „Vídeňská secese“ byl rakouskou verzí *art nouveau*, v tomto případě značně oficiální v podobě sdružení předních rakouských umělců v čele s malířem **Gustavem Klimtem** (1862-1918). Sdružení vzniklo v roce 1897, disponovalo i vlastním časopisem *Ver Sacrum*, a jejich hlavním programem byla vzpoura proti estetickému konzervatismu vídeňské galerie Künstlerhaus Wien, která podle nich nebyla dostatečně progresivní, a proto rakousko-uherská výtvarná scéna zaostávala za zbytkem Evropy. Skupina se rozpadla roku 1905, kdy z ní vystoupil zakládající člen a předseda, malíř Klimt.
- Mezi další členy sdružení patřili například malíř Koloman Moser, sochař Max Klinger či architekt **Joseph Maria Olbrich** (narozen v Opavě, 1867-1908). Ten má na svědomí asi nejemblematičtější stavbu vídeňské secese – Pavilon Secese, jehož dominantní kopule z pozlaceného bronzu ve tvaru vavřínových listů patří dodnes mezi hlavní turistická lákadla Vídně.

VER SACRVM

DER ZEIT ICHRE KUNST
DER KUNST ICHRE FREIHEIT

Pavilon Secese, Vídeň
(Joseph Maria Olbrich, 1897)

Slavné obrazy Gustava Klimta

Česko & Slovensko

- Svěbytné národní varianty nového uměleckého stylu se rodily ve všech částech Rakousko-Uherska. Ačkoliv v tomto případě zejména architektura nepůsobí tak hravě a exoticky jako v případě katalánského *modernisme*, nachází se dodnes na území České republiky solidní množství zajímavých secesních staveb. Několik známých jich nalezneme v Praze, stavby menšího významu se nacházejí i v dalších městech či obcích. Poměrně dost jich najdeme i v Brně (domy na ulicích Jaselská či Veveří; vily v Pisárkách, Tivoli, Jurkovičova vila, kostel na Křenové,...).
- Mezi nejvýznamnější představitele tohoto směru v českých zemích patřili slovenský architekt **Dušan Jurkovič** (1868-1947) a český malíř a designér **Alfons Mucha** (1860-1939).

F. Champenois Imprimeur-Éditeur
([Alfons Mucha](#), 1897)

**Nájemní dům na ulici Veverí, Brno
(František Pawlů, 1903)**

Jurkovičova vila, Brno
(Dušan Jurkovič, 1906)

Vila dr. Julia Eisnera, Ostrava
(Ferdinand Mainx a Leopold Popp, 1903)

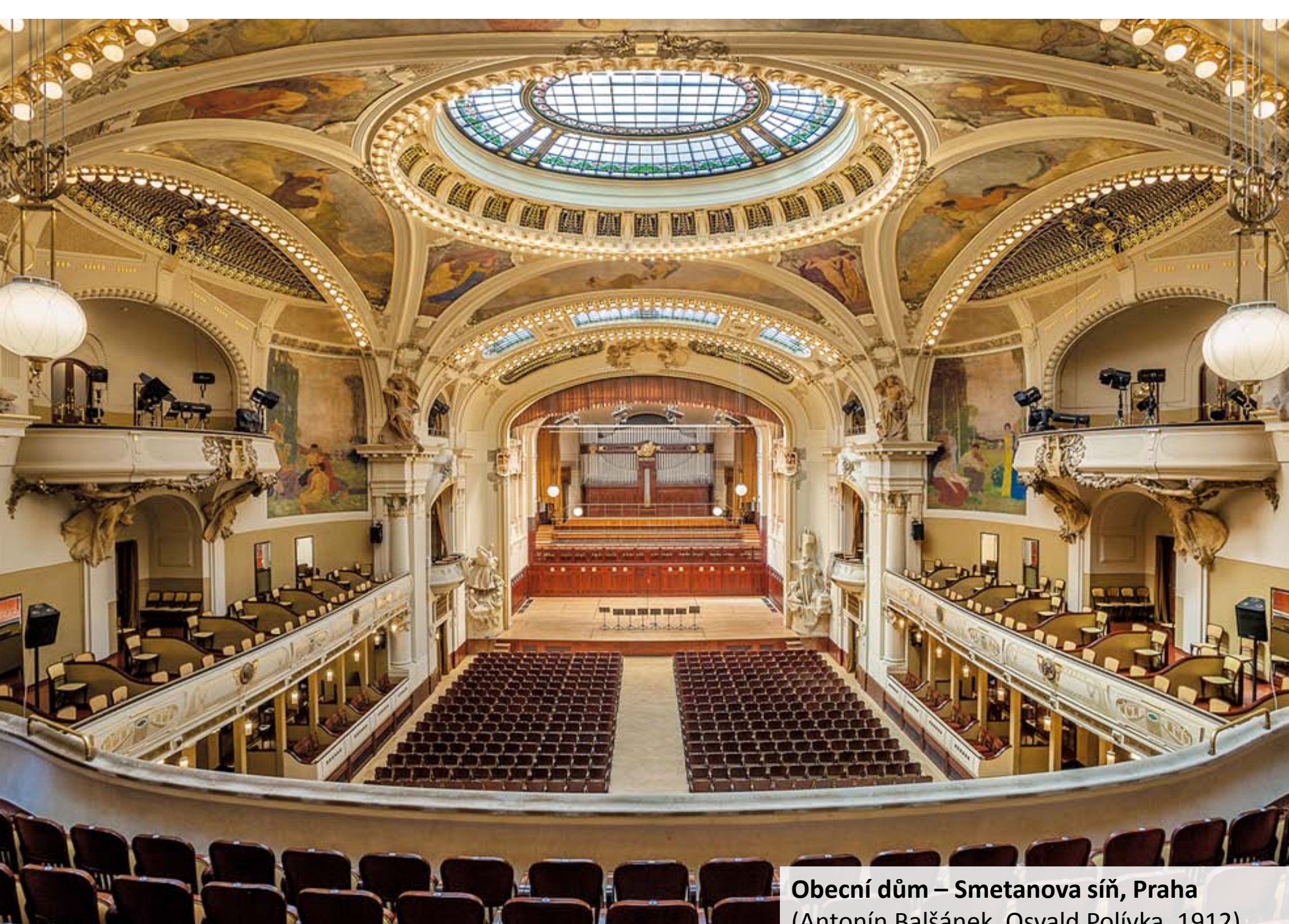
Vila Primavesi, Olomouc
(Franz von Krauss a Josef Tölk, 1906)

Grand Hotel Evropa, Praha
(Alois Dryák, Bedřich Bendelmayer, 1906)

Obecní dům, Praha
(Antonín Balšánek, Osvald Polívka, 1912)

Obecní dům – Smetanova síň, Praha
(Antonín Balšánek, Osvald Polívka, 1912)

Jeruzalémská synagoga, Praha
(Wilhelm Stiassny, 1906)

Mer. Ostrawa-Pom Polski.

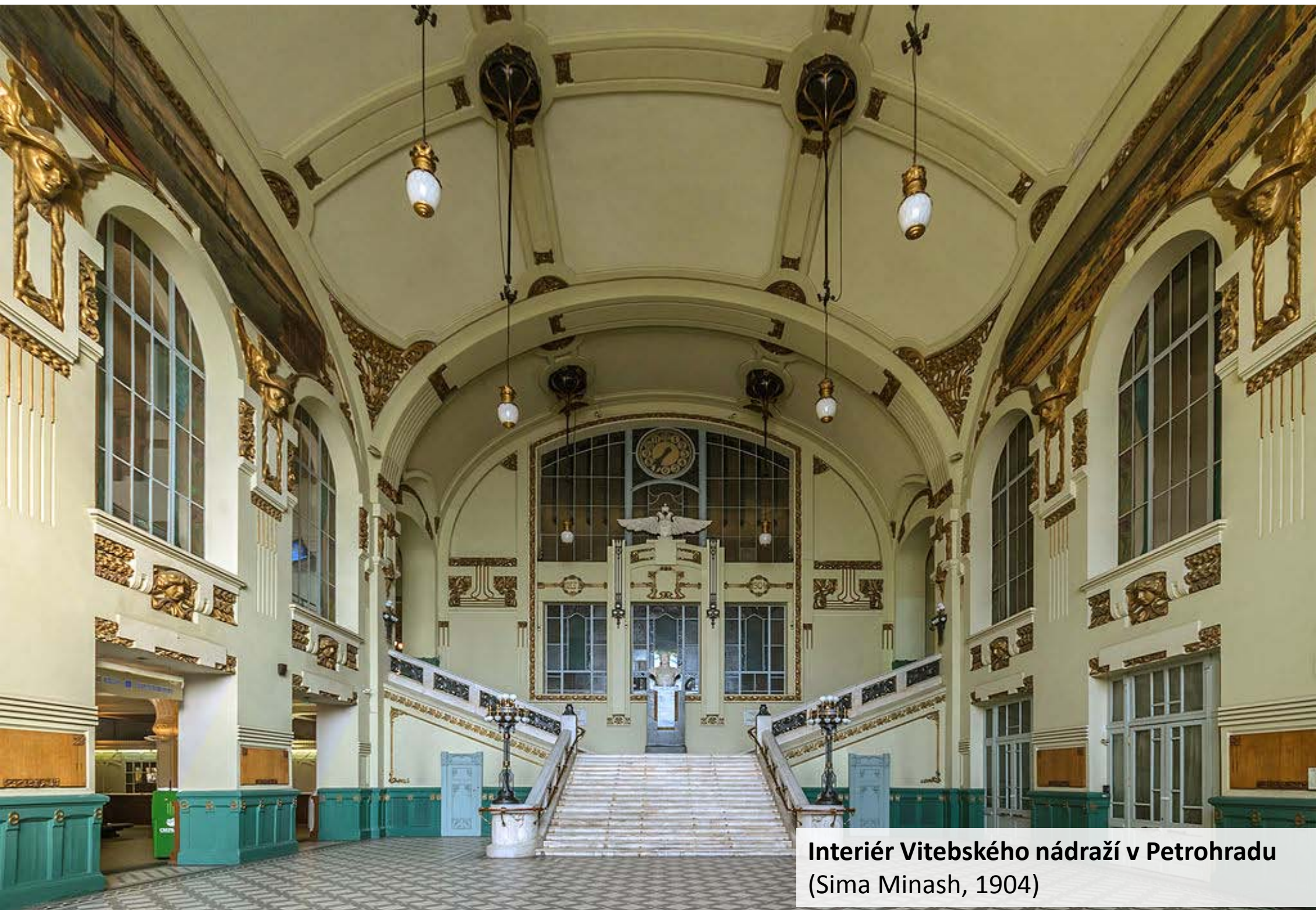
Polský dům, Ostrava
(Stanislaw Bandrowski, 1900)

Polský dům, Ostrava – aktuální stav
(Stanislaw Bandrowski, 1900)

Rusko & Severské státy

- **Rusko:** Díky tradičně silnému kontaktu s Francií se *art nouveau* objevuje i zde, v překvapivě barevné podobě a se silnou inspirací v ruské lidové tvorbě a pohádkách. Zajímavým vedlejším projevem *art nouveau* v Rusku byl vznik Ruského baletu (1909, Sergej Ďagilev, kde výtvarná složka hrála stejně silnou roli jako ta hudební (kulisy, kostýmy silně ovlivněné *art nouveau* – Léon Bakst a Alexandre Benois). V architektuře nalezneme též několik zajímavých příkladů, těmi nejznámějšími jsou výzdoba Hotelu Metropol v Moskvě nebo Vitebské nádraží v Petrohradu (vůbec první veřejná budova v tomto stylu v Rusku).
- **Severské státy:** Odkazy na Vikingy, inspirace jejich lidovým uměním, jinak silný vliv německého Jugendstilu. V severských státech se *art nouveau* projevuje především v grafickém designu a nábytku. Ve srovnání s jinými variantami *art nouveau* jsou ty severské „tradičně“ spíše strohé, nekomplikované. V architektuře lze zmínit několik objektů v Dánsku a ve Finsku. Mezi nejvýznamnější tvůrce patřil norský malíř a ilustrátor Gerhard Munthe.

**Interiér Vitebského nádraží v Petrohradu
(Sima Minash, 1904)**

Výprava k baletnímu představení
Šeherezáda (León Bakst, 1910)

**Budova hlavního nádraží v Helsinkách,
Finsko (Eliel Saarinen, 1909-1919)**

Itálie, Portugalsko & USA

- **Itálie:** Silný vliv britského obchodu Liberty, Italové tomuto stylu nepřispěli tak výrazně jako okolní národy, za zmínku stojí nábytkový designér Carlo Bugatti. V oblasti keramiky vynikl Galileo Chini.
- **Portugalsko:** Tradičně nejznámějším počinem v oblasti portugalského *arte nova* je knihkupectví Lello v Portu se stropem z barevného skla a dřevěným, vyřezávaným schodištěm a regály. Je považováno za jedno z nejkrásnějších knihkupectví na světě.
- **USA:** Asi nejvýraznějším představitelem americké verze *art nouveau* byl designér a vitrážista **Louis Comfort Tiffany** (1848-1933), jenž se věnoval především tvorbě ze skla. Byl populární i v Evropě, vystavoval u S. Binga. Je typickým příkladem reakce umění na dobový pokrok (elektrina, Thomas Alva Edison – zdokonalení žárovky + patent) → Tiffany proslul svými lampami a skleněnými vitrážemi v budovách mnoha chrámů či veřejných budov. Důležitými, i když okrajovými představiteli stylu byli též architekti Louis Sullivan (1856-1924) a Rafael Guastavino (1842-1908) - <http://catalunya2011.blogspot.cz/2016/05/rafael-guastavino.html>.

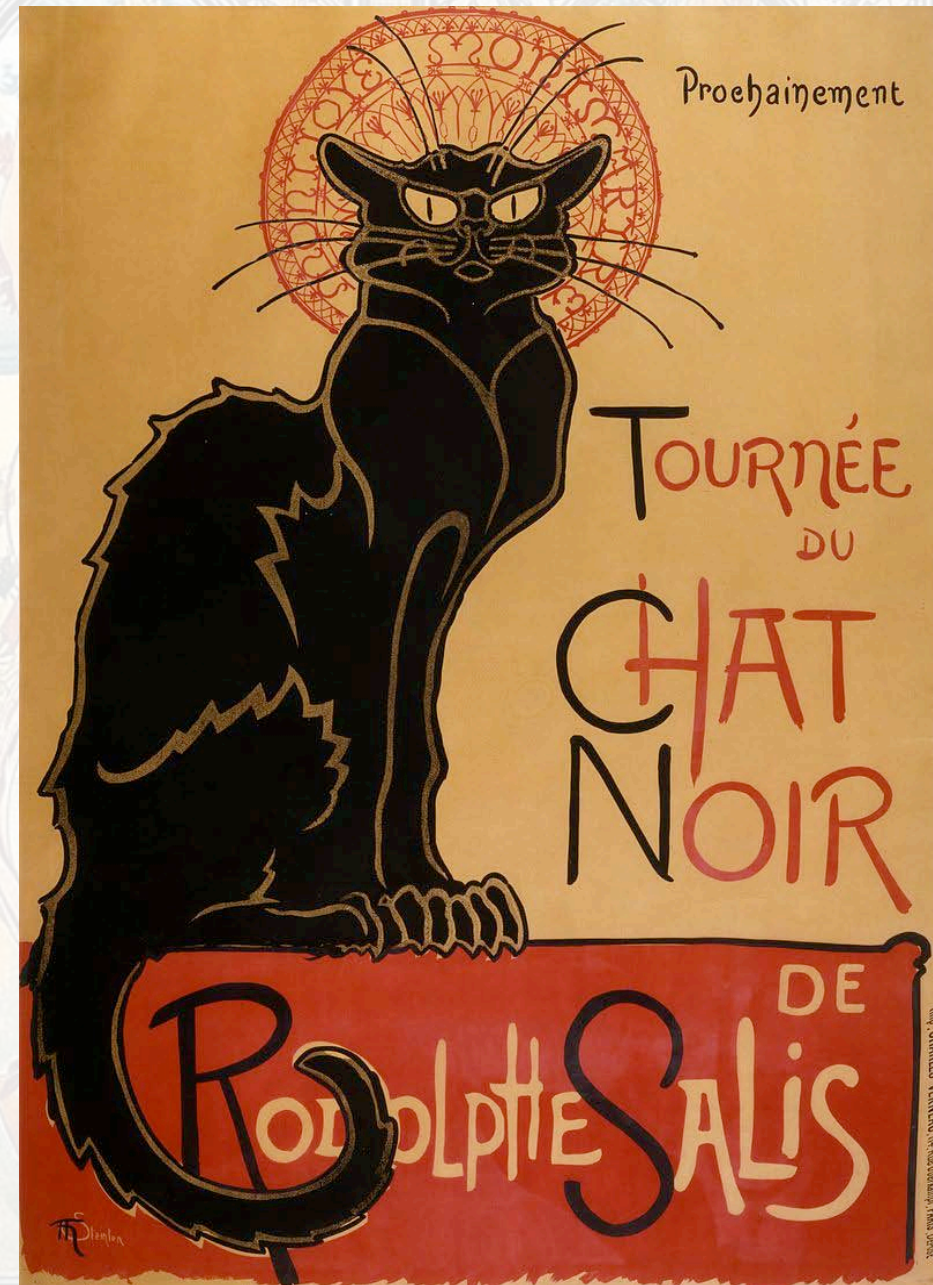
Nábytek (Carlo Bugatti, 1890s)

Livraria Lello
(Francisco Xavier Esteves, 1906)

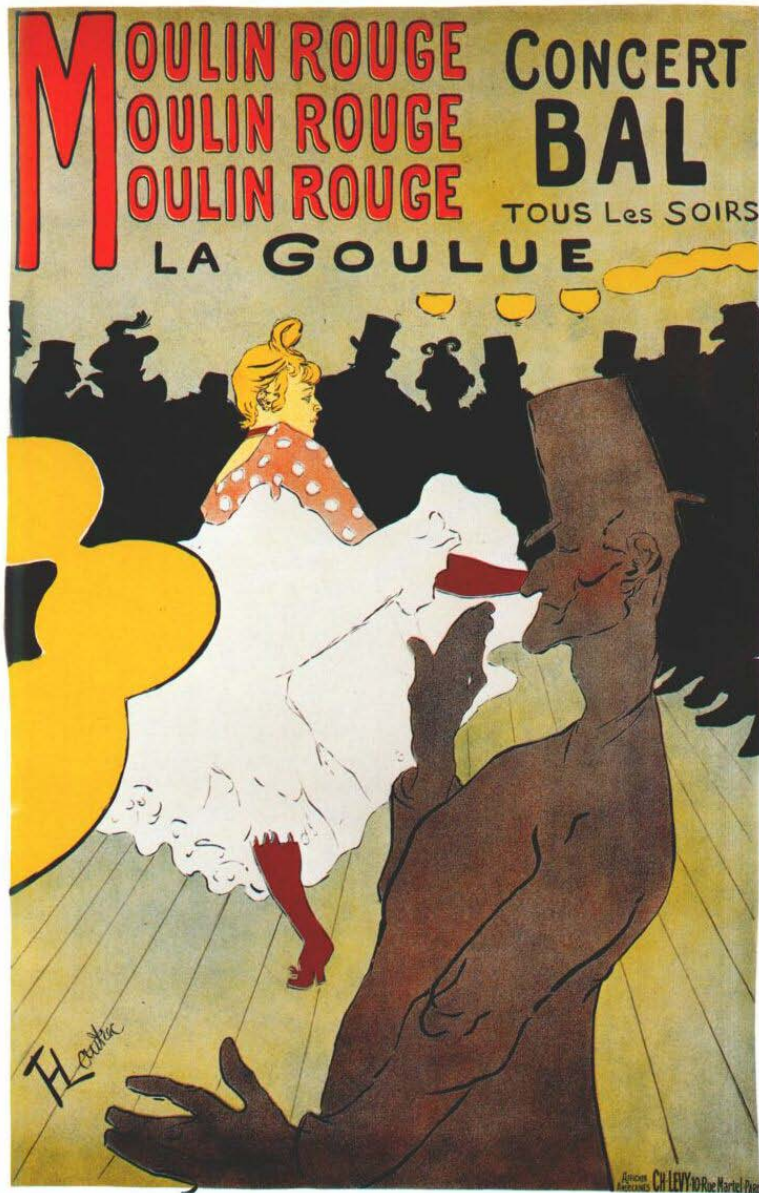
Plakáty

- Jedno z hlavních uměleckých odvětví *art nouveau*, díky vědeckým pokrokům byl možný barevný tisk → umění tak nebylo exkluzivní jen galeriím, ale bylo možno ho množit a rozšiřovat po světě, plakáty sloužily i v reklamním průmyslu. Nejčastěji zobrazovaly ženu obklopenou květinovými ornamenty coby symbol krásy, půvabu a modernity.
- Mezi nejznámější tvůrce plakátů patřili **Henri de Toulouse-Lautrec** (1864-1901), **Koloman Moser** (1868-1918), **Alfons Mucha** a **Théophile Steinlen** (1859-1923), autor slavného plakátu kavárny/kabaretu *Le Chat Noir*.

Le Chat Noir (T. Steinlen, 1896)

Plakáty

Moulin Rouge: La Goulue
(H. Toulouse-Lautrec, 1891)

Reklama na čokoládu značky Amatller
(Více umělců, mimo jiné A. Mucha, 189?-191?)

Moet Chandon Dry Imperial
(Alfons Mucha, 1899)

Další příklady užitého umění...

Nahoře: Hotelový pokoj

(Victor Horta, 1902-1904)

Dole: Postel ve stylu art nouveau

(Emile Gallé, 1904)

Další příklady užitého umění...

Vlevo: Umělecké kování
(Villa Maorelle, 1902)

Nahoře: Brož
(René Lalique)

Dole: Lampa
(Friedrich Adler, 1904)

